

predstavljajo slike nekdanjih gospodarjev hiš in družin, ki sledijo seznamu imen. Tega dela knjige so gotovo veseli domačini, današnji prebivalci Modrejca, saj njihova imena in slike prednikov ne bodo utonile v pozabo in se izgubile za vedno. Še več, svoj spomenik preteklosti bodo imeli v knjigi Jožka Kraglja *Modrejce in Modrejčani*, ki predstavlja kljub ne toliko znanstveni podlagi zanimiv košček mozaika v preučevanju zgodovine Tolminske.

Boštjan Lužnik

Kronika Rihemberka – Branika II: zbornik strokovnih prispevkov s področja arheologije, zgodovine in umetnostne zgodovine, ki dopolnjujejo Kroniko Rihemberka – Branika iz leta 1994 ter članki domačih avtorjev o sodobnem dogajanju v kraju. Ur. odbor Zalka Jereb, Savin Jogan, Cvetko Vidmar, Polona Abram in Erna Kolenc. Branik : Krajevna skupnost, Kulturno prosvetno društvo Franc Zgonik Branik, 2006. 395 str.

Zbornik je, kot sporoča podnaslov, nadaljevanje leta 1994 izdane *Kronike Rihemberka – Branika*, ki govori v prvih dveh delih o zemljepisnih značilnostih in preteklosti Braniškega območja, v tretjem, najobširnejšem delu pa predoča braniški letopis od leta 1914 do 1994 (Rihemberk je bil preimenovan v Branik po uredbi o spremembi imena naselja, objavljeni v Uradnem listu LRS št. 24, 17. 7. 1951). Za razliko od kronike iz leta 1994 pa so tokrat snovalci k sodelovanju pritegnili tudi strokovnjake: arheologe, zgodovinarje in umetnostne zgodovinarje. V nadaljevanju se strokovnim razpravam pridružujejo spomini in zanimivosti iz braniške preteklosti različnih piscev. Drugi del zbornika pa sestavljajo prispevki, ki opisujejo življenje v kraju v zadnjem desetletju, spod peresa domačinov, aktivnih udeležencev ali sopotnikov družbenega dogajanja v Braniku.

Zbornik uvaja arheološki prispevek Petra Turka in Mojce Jereb o poselitvi Braniške doline v prazgodovini in rimskem obdobju, ki poleg omemb posameznih najdišč predstavi tudi najbolj monumentalni spomenik prazgodovinskega obdobja z obrobja Braniške doline – vrsto sedmih kamnitih gomil na severnem kraškem robu, med Ostrim vrhom pri Štanjelu in Voučnjakom nad Škrbino. Na gomili na Ostrem vrhu, za katero so glede na pisne vire predpostavljali, da gre za grobno gomilo, so ob arheoloških izkopavanjih odkrili ruše-

vine prazgodovinskega stolpa, ki so ga naravoslovne analize datirale v starejšo železno dobo [9–18]. Sledi Stoparjev opis in predstavitev stavbnega razvoja gradu Rihemberk od romanske faze konec 12. stoletja pa do povojne prenove v 60. letih 20. stoletja [19–42]. Prispevek Branka Marušiča oriše življenjsko pot rihemberškega rojaka, publicista in prevajalca Ljudevita Furlanija (1864–1913) [43–50]. Z dogodki v Rihemberku in neposredni okolici med prvo svetovno vojno, z usodo mobiliziranih Rihemberčanov, s prihodom beguncev iz Gorice in bližnjih krajev, s topniškim obstreljevanjem in bombardiranjem kraja, z odhodom, bivanjem in vračanjem Rihemberčanov iz begunstva, s podporo majniški deklaraciji in z razočaranjem po prihodu italijanskih enot konec leta 1918 seznani bralca Drago Sedmak [51–101]. Obdobje med vojnama in italijanizacijo skozi vzgojno-izobraževalni državni aparat temeljito predstavi Vlasta Tul v prispevku o zgodovini šol in vrtcev na območju nekdanje občine Rihemberk. Razmere v šolstvu so se začele spreminjati oktobra 1922 s prihodom fašizma na oblast, ključne spremembe pa je prinesla Gentilejeva šolska reforma oktobra 1923, po kateri so na slovenske šole med drugim pričeli nameščati italijanske učitelje. Poleg šole je bila v Rihemberku tudi podeželska šola za kmetovalce družbe Faina in otroški vrtec [103–152]. O delovanju nasprotnikov partizanstva na območju Rihemberka pripoveduje prispevek Borisa Mlakarja [153–164]. Umetnostnozgodovinski oris braniških cerkva, župnijske cerkve sv. Urha in podružnice sv. Antona Padovskega v Taboru, sv. Duha v Pedrovem, sv. Katarine v istoimenskem zaselku, sv. Martina v Brjah in sv. Lenarta v Spodnji Branici predoča Magda Miklavčič Pintarič [165–180]. Historiat razvoja in gradnjo druge železniške zveze s Trstom, ki v kompromisni realizirani enačici preči tudi Rihemberk, in temeljit opis proge skozi Branik, premostitvenih objektov, obvoznice skozi sotesko Pekel med prvo svetovno vojno, čuvajnic, uprave, prometa, oskrbe z vodo in železničarjev je podan v prispevku Karla Rustje [181–212]. O rihemberški/braniški pošti in spremembah poštnega žiga piše Branko Morenčič [213–220]. Sledi delna objava prevoda in povzetkov vizitacijskih zapisnikov ljubljanskega škofa Tavčarja v Rihemberku iz leta 1582 in prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa iz druge polovice 18. stoletja, ki jo je pripravil Sandro Pečenko [221–237]. Dušan Križman pa je zapisal pogovore z Rihemberčani Francem Bandljem, Pavlico Bizjak, Otilijo Ličen, Marijo Sever, Valerijo Karer in spomine Andreja Križmana na grad Rihemberk in člane grofovske družine Levetzow Lanthieri [239–250]. Sledijo spomini Oskara Jogana na graščino Dolnji grad, ki je do požiga vasi februarja 1944 stala na južnem robu Rihemberka, in na kratke dneve svobode med kapi-

tulacijo Italije in nemško okupacijo septembra 1943 [251–258]. Prvi del zaključuje objava odlomka iz dnevnika interniranca, protifašista in borca v osvobodilnem boju Grčije Slavka Lična, ki ga je pripravil Cvetko Vidmar [259–263].

Drugi del zbornika, ki ga sestavljajo prispevki iz življenja kraja v zadnjem desetletju, pa je pravzaprav nadaljevanje vsebine iz prve kronike. V razdelku o lokalni samoupravi in političnem življenju predstavi Cvetko Vidmar Rihemberk kot občinsko središče skozi celotno 19. stoletje in prvo polovico 20. stoletja, vse do vključitve v občino Šempeter pri Novi Gorici leta 1955, ki je leta 1960 pridružena občini Nova Gorica, ter tri propadle poskuse ustanovitve nove občine Branik po osamosvojitvi Slovenije [267–290]. V nadaljevanju je opisano delovanje krajevne skupnosti Branik v obdobju 1994–2005 [290–295] in strankarsko življenje [295–298]. Sledeči razdelek prinaša pregled razvoja gospodarskih dejavnosti s posebnim poudarkom na kmetijstvu in vrnitvi premoženja agrarni skupnosti Branik [299–311]. O pomembnih dogodkih na braniški osnovni šoli med letoma 1993–2005 pišejo Nevenka Rojc, Marina Pintar in Nada Pičulin, v vrtcu Rastja pa Dragica Vidmar [313–326]. V razdelku o kulturi je predstavljena ustanovitev in delovanje Kulturno prosvetnega društva Franc Zgonik Branik, predvsem inštrumentalne skupine, pevskih sestavov (Moškega pevskega zbora Franc Zgonik, Okteta Vrh, Vokalne skupine Rihemberk) in dramske skupine [327–345]. Sledi samopredstavitev oživljanja gradu Rihemberk najemnika gradu Aleša Vidiča in Martine Trampuž [346–352] ter predstavitev društev: lokalne organizacije Društva izgnancev Slovenije 1941–1945, Zveze borcev NOV Branik, Društva upokojencev Branik, Športnega društva Branik, Turističnega društva Branik in Lovske družine "Tabor" Dornberk – Branik [353–364]. V nadaljevanju se zvrstijo portreti domačih ustvarjalcev: kiparja, slikarja in grafika Petra Abrama, pesnika Nevina Birse in pesnice Alje Furlan [365–372]. O župniji svetega Urha v Braniku, skrbi za sakralne objekte in življenju župnije piše tamkajšnji župnik Janko Krkoč [373–386]. Knjigo zaključujejo statistični podatki, ki jih je pripravila Zalka Jereb [387–390], pridani so še popravki kronike iz leta 1994.

Špela Ledinek Lozej

Tina Bahovec in Teodor Domej (ur.): Das österreichisch-italienisch-slovenische Dreiländereck : Ursachen und Folgen der nationalstaatlichen Dreiteilung einer Region. Klagenfurt, Laibach, Wien : Hermagoras, = Celovec, Ljubljana, Dunaj : Mohorjeva, 2006, 572 str.

Delo je nastalo na podlagi raziskovalnega projekta, ki se je začel sredi 90ih let prejšnjega stoletja pod vodstvom Andreasa Moritscha, njegov namen pa je bil raziskati procese narodne diferenciacije in tudi homogenizacije kot tudi posledice nacionalno teritorialne delitve na posebnem področju – tromeji med Avstrijo, Italijo in Slovenijo.

Območje tromeje je bilo skozi stoletja dokaj homogeno, v drugi polovici 19. stoletja pa se je tudi tu pričel proces nacionalizacije. Po prvi svetovni vojni je prišlo do delitve območja med tri nacionalne države, kar je imelo za regijo globoke posledice, ki so vidne še danes.

Področje raziskovanja lahko geografsko razdelimo na spodnjo Ziljsko dolino (Avstrija), Kanalsko dolino (Italija) ter Zgornjesavsko in Soško dolino (Slovenija). Med raziskovalci poleg zgodovinarjev najdemo tudi raziskovalca političnih znanosti, humane geografije, gospodarskih ved, literarnih ved kot tudi socialnega antropologa. Smrt vodje Andreasa Moritscha leta 2001 je upočasnila potek projekta, ni pa ga prekinila.

V geografskem uvodu nam Andreas Moritsch predstavi lego tromeje. Po njegovem gre za območje, ki je "v prepihu zgodovine", preko katerega vodijo pomembne prometne poti, ima slabe pogoje za razvoj kmetijstva, najti pa je rudno bogastvo. Ti trije dejavniki so močno vplivali na razvoj regije. Od kmetijstva je prevladovala živinoreja, med rudninami je treba omeniti svinec in cink v Plajberku in Rablju, tovarna verig v Beli peči pa je edini preostali obrat, ki se je ukvarjala s predelavo železove rude. Na razvoj prebivalstva so vplivale tudi številne ekonomske krize in politične razmejitve, a ima regija vse predpogoje za razvoj turizma. Gre za območje razmejitve, migracij, etničnih čistk, ki pa jih lahko prebivalstvo v združenih Evropi premaga.

V članku Procesi integracije in dezintegracije v zrcalu institucionalnega razvoja nam skuša avtor Günther Guggenberger ob pomoči različnih vrst institucij orisati razvoj institucionalnega sistema od sredine 18. stoletja do danes ter ugotoviti mero integracije ali dezintegracije v različnih časovnih obdobjih. Na podlagi svojih raziskovanj je prišel do sklepov, da je bila raznolikost institucij vse večja in da so v hierarhiji višje institucije postajale bolj pomembne. V 18. stoletju so bile maloštevilne